MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN VASTINE MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN SAAMIIN LAUSUNTOIHIN - HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI ELINTARVIKELAIN, KASVINSUOJELUAINEISTA ANNETUN LAIN JA HARMAAN TALOUDEN SELVITYSYKSIKÖSTÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA (HE 36/2019 VP)

Maa- ja metsätalousministeriö on tutustunut maa- ja metsätalousvaliokunnan saamiin asiantuntijalausuntoihin ja vastineenaan toteaa seuraavaa:

Valiokunnalle esitetyissä asiantuntijalausunnoissa kaikki lausunnonantajat kannattavat esitystä. Eräissä lausunnoissa todetaan, että toimijoiden luotettavuuden arviointi on kunnan elintarvikevalvontaviranomaisille uudenlainen tehtävä, jonka hoitamiseen tarvitaan koulutusta ja ohjeistusta. Lisäksi eräissä lausunnoissa todetaan, että on tärkeää varmistaa elintarvikevalvontaviranomaisten valvontakäytäntöjen yhdenmukaisuus esimerkiksi toimijoiden omavalvonnan arvioinnissa sekä sisämarkkinoilta tulevien eläimistä saatavien elintarvikkeiden valvonnassa. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että Ruokaviraston tehtävänä on elintarvikevalvonnan ohjaaminen ja kehittäminen (30 §).

Alla on esitetty lausuntojen keskeiset huomiot sekä maa- ja metsätalousministeriön kommentit niihin.

Oikeusministeriö toteaa elintarvikelakiin säädettäväksi ehdotettujen kolmen uuden viranomaisten toimivaltuuden osalta seuraavaa:

- Esitysluonnoksessa säädettäväksi ehdotettua tarkastusvaltuutta pääasiallisesti asumiseen käytettävissä tiloissa (49 § 3 mom.) voidaan pitää valtiosääntöisesti mahdollisena.
- Esitysluonnoksessa ehdotettua, EU-asetukseen perustuvaa toimivaltuutta näytteiden tilaamiseen tunnistautumatta (50 § 3 mom.) voitaneen pitää valtiosääntöoikeudellisesti hyväksyttävänä niissä tilanteissa, joissa se rajautuu sellaisiin tuotteisiin, joiden hankkiminen ei viranomaisten tekemänä ole rikosoikeudellisesti sanktioitua. Ehdotettu toimivaltuus koskee laillisesti yleisölle tarjottavia tuotteita, joista viranomaisen on tehtäviensä suorittamiseksi otettava näytteitä.
- Internetsivuston tai sen osan sulkeminen (66 a §) silloin, kun siellä markkinoitava elintarvike tai siitä annettavat tiedot aiheuttavat tai niiden voidaan perustellusta syystä epäillä aiheuttavan vaaraa ihmisen terveydelle, kiinnittyy perustuslaissa julkiselle vallalle asetettuihin väestön terveyden edistämistä koskeviin velvoitteisiin. Internetsivuston tai sen osan sulkeminen silloin, kun siellä annettavat tiedot johdattavat kuluttajaa olennaisesti harhaan tai tiedot ovat muulla tavalla olennaisesti elintarvikemääräysten vastaisia, kiinnittyy kuluttajan suojaamiseen. Oikeasuhteisuus arvioinnin kannalta on merkityksellistä, että puuttuminen rajautuu tilanteisiin, joissa puutteet ovat olennaisia.

Oikeusministeriö toteaa lausunnossaan lisäksi hygieniapassitestaajista ja hygieniapassitesteihin osallistuvista henkilöistä rekisteriin merkittävien tietojen osalta, että esityksen perusteluista ei käy ilmi, miksi 84 §:n 4 momentin tiedoista on perustuslakivaliokunnan esittämien kriteerien valossa tarpeen säätää lailla. Tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 yksityiskohtainen sääntely muodostaa pääsääntöisesti riittävän säännöspohjan yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

- **Maa- ja metsätalousministeriö** toteaa, että kyseessä on uusi rekisteri, johon merkittävät tiedot koskevat yksityishenkilöitä. Tästä syystä pidetään perusteltuna säätää rekisteriin merkittävistä tiedoista elintarvikelaissa.
  Ministeriö esittää 84 §:n 4 momentin ensimmäisen virkkeen muuttamista Ruokaviraston ehdotuksen mukaisesti muotoon:
  Hygienipassitestaajista rekisteriin merkitään testaajan nimi, ~~osoite sekä yritys- ja yhteistunnus tai sen puuttuessa~~ henkilötunnus ja yhteystiedot.

Ruokavirasto esittää elintarvikelain muutoksen osalta seuraavat huomiot:

- Voimassa olevan elintarvikelain 20 §:ää omavalvontasuunnitelmasta ei tulisi kumota vaan muuttaa siten, että poistettaisiin sana ”kirjallinen”.
    - **Maa- ja metsätalousministeriö** toteaa, että ehdotetulla muutoksella vahvistetaan EU:n elintarvikelainsäädäntöön kirjattua periaatetta, jonka mukaan elintarvikealan toimija vastaa elintarvikeketjun kaikissa vaiheissa elintarvikkeiden turvallisuudesta ja siitä, että toiminta täyttää elintarvikelainsäädännön vaatimukset. Ehdotetun muutoksen myötä elintarvikealan toimijalta ei enää vaadita erillisenä asiakirjana laadittua kirjallista omavalvontasuunnitelmaa. Elintarviketurvallisuuden perusta on kuitenkin edelleen toimijoiden toimiva omavalvonta ja omavalvonnan tulokset tulee jatkossakin dokumentoida. Riskiperusteista joustoa omavalvonnan toteuttamiseen on sisältynyt Ruokaviraston ohjeistukseen aiemminkin.
      Yleinen elintarvikehygienia-asetus (EY) 852/2004 edellyttää, että toimijan on laadittava ja toteutettava pysyvää menettelyä, jolla tunnistetaan vaarat, määritetään kriittiset valvontapisteet, laaditaan kriittisten valvontapisteiden seurantamenettelyt ja pannaan ne täytäntöön sekä toteutetaan korjaavia toimenpiteitä. Toimijan on osoitettava toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle viranomaisen edellyttämällä tavalla noudattavansa edellä mainittuja vaatimuksia ottaen huomioon yrityksen koko ja luonne. Jos valvontaviranomainen pitää tarpeellisena, se voi edellyttää omavalvontaa koskevan järjestelmän esittämistä kirjallisena.
      Ehdotettu muutos ei edellytä elintarvikealan toimijoilta muutoksia toimintatapoihin. Jos toimijalla on vakiintunut käytäntö laatia kirjallinen omavalvontasuunnitelma ja ylläpitää ja päivittää sitä, toimija voi toimia näin jatkossakin.
- Ehdottaa ulkopuolisia asiantuntijoita koskevan 36 §:n muuttamista vastaamaan virallista valvontaa koskevan asetuksen (EU) 2017/625 vaatimuksia.
    - **Maa- ja metsätalousministeriö** toteaa, että ulkopuolisia asiantuntijoita koskevan säännöksen muutos toteutetaan elintarvikelain kokonaisuudistuksen yhteydessä.
- Ehdottaa 84 §:n 4 momentin 1. lauseen muuttamista muotoon: Hygieniapassitestaajista rekisteriin merkitään testaajan nimi, *henkilötunnus ja yhteystiedot*. Hygienipassitestaajat toimivat yksityishenkilönä, joten heiltä ei ole tarvetta edellyttää yritys- tai yhteisötunnustietoja. Osoitetiedot ehdotetaan korvattavaksi yhteystiedoilla, joka kattaisi koti- ja työosoitetiedot, sähköpostiosoitteen ja puhelinnumeron.
    - **Maa- ja metsätalousministeriö** esittää 84 §:n 4 momentin ensimmäisen virkkeen muuttamista Ruokaviraston ehdotuksen mukaisesti muotoon:
      Hygienipassitestaajista rekisteriin merkitään testaajan nimi, ~~osoite sekä yritys- ja yhteistunnus tai sen puuttuessa~~ henkilötunnus ja yhteystiedot.

Kuntaliitto esittää elintarvikelain osalta seuraavat kommentit:

- Sisämarkkinoilta tulevien eläimistä saatavien elintarvikkeiden valvonnan siirtäminen kunnille on mahdollista, mikäli ensisaapumisvalvonnan kustannukset voidaan kattaa täysin valvonnasta saatavilla tuloilla.
    - **Maa- ja metsätalousministeriö** toteaa, että elintarvikelain 71 §:ssä säädetään kunnan suoritteista perittävistä maksuista. Kunnan on perittävä elintarvikealan toimijalta hyväksymänsä taksan mukainen maksu. Kunta päättää siis itse, minkä suuruisen maksun se tekemästään valvonnasta perii.
- Toimijan luotettavuuden arviointi (16 a §) tulisi keskittää yhdelle viranomaiselle. Mikäli luotettavuuden arviointi tulee kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen tehtäväksi, osaamisen parantamisesta on huolehdittava koulutuksella ja ohjeilla. Toimijoiden luotettavuuden arvioinnin kustannukset on voitava kattaa täysin valvonnasta saatavilla tuloilla.
    - **Maa- ja metsätalousministeriö** toteaa, että elintarvikealan toimijan luotettavuuden selvittäminen ei ole pakollista, vaan antaa uuden työkalun viranomaistehtävien tueksi. On perusteltua, että myös kunnan elintarvikevalvontaviranomaisella on mahdollisuus pyytää velvoitteidenhoitoselvitystä Harmaan talouden selvitysyksiköltä. Harmaan talouden selvitysyksikkö antaa myös apua selvityksen analysoinnissa.

Kuntien elintarvikevalvontaviranomaisten ohjaus ja koulutus kuuluvat Ruokaviraston tehtäviin (30 §).
Elintarvikelain 71 §:ssä säädetään kunnan suoritteista perittävistä maksuista. Kunnan on perittävä elintarvikealan toimijalta hyväksymänsä taksan mukainen maksu.

Elintarviketeollisuusliitto ETL kannattaa ehdotettuja muutoksia. ETL pitää tärkeänä elintarvikelain kokonaisuudistuksen toteuttamista hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti.
- **Maa- ja metsätalousministeriö** toteaa, että elintarvikelain kokonaisuudistusta koskeva esitysehdotus (HE 262/2018) raukesi maakuntauudistukseen liittyvien esitysten raukeamisen myötä. Suunniteltu kokonaisuudistus sisälsi useita tarpeellisia uudistuksia, joista osa toteutetaan nyt esitetyllä elintarvikelain muutoksella. Elintarvikelainsäädännön kokonaisuudistusta pidetään edelleen tarpeellisena, ja sen valmistelu on tarkoitus aloittaa keväällä 2020.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK kannattaa ehdotettuja muutoksia. Kirjallisesta omavalvontasuunnitelmasta luopumisen yhteydessä on tärkeää varmistaa, että elintarvikevalvontaviranomaisten valvontakäytännöt ovat yhdenmukaiset.
- **Maa- ja metsätalousministeriö** toteaa, että kuntien elintarvikevalvontaviranomaisten ohjaus ja koulutus kuuluvat Ruokaviraston tehtäviin (30 §).

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes, **Verohallinto/Harmaan talouden selvitysyksikkö ja Tulli** toteavat kannattavansa esityksessä ehdotettuja muutoksia.

Svenska Lantbruksproducenternas centralförbund SLC esittää elintarvikelain osalta kommentit, jotka koskivat pienteurastamoiden lihantarkastusmaksuja sekä eläinten hyvinvointiin liittyvissä asioissa toimivaa yhteistyöelintä.
- **Maa- ja metsätalousministeriö** toteaa, että kommentit eivät liity esitysehdotuksessa säädettäväksi ehdotettuihin muutoksiin.

Edellä esitetyn nojalla maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että saatujen lausuntojen pohjalta tulisi kiinnittää huomiota seuraavaan kohtaan:

Esityksen 84 §:n 4 momentin ensimmäinen virke tulisi muotoilla seuraavasti:

Hygienipassitestaajista rekisteriin merkitään testaajan nimi, henkilötunnus ja yhteystiedot.

Muilta osin ministeriö ei näe tarvetta muuttaa esitystä.